

تغییر و تداوم در روابط روسیه و آمریکا در دور چهارم پوتین، ۲۰۲۴-۲۰۱۸

علیرضا نوری

استادیار، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: ar_noori@sbu.ac.ir

چکیده

هدف این مقاله بررسی دلایل غلبه وجه تنش در روابط مسکو و واشنگتن در دوره چهارم پوتین، ۲۰۱۸-۲۰۲۴ است. روابط این دو پس از فروپاشی شوروی با نوسان‌های مختلف همراه بوده و مقاطع تعاملی از جمله در دوره تسلط گفتمان یوروآتلانستی در آغاز دهه ۹۰ تا تنش را در دوره تسلط گفتمان واقع‌گرا به رهبری پوتین تجربه کرده است. این نوسان‌ها نه تنها وضعیت این دو، بلکه متعاملان با آنها را نیز به صورت مستقیم و غیرمستقیم زیر تأثیر قرار داده است. در شرایط پویای فعلی سیاست بین‌الملل ناشی از وضعیت گذار به نظم جدید این تأثیرها بیشتر نیز شده است، تا جایی که آمریکا با عبور از راهبرد تحدید و مدیریت، «مهارت‌های گسترده» را علیه روسیه در دستور دارد و در مقابل، مسکو نیز با رها کردن احتیاط، راهبرد «دفاع تهاجمی فعال» و احیای موقعیت قدرت بزرگی را برگزیده است. دو پرسش پژوهشی عبارت‌اند از: ۱. علل پایداری تنش در روابط دو کشور چه بوده است؟ ۲. چگونه تقابل دو راهبرد «مهارت‌های گسترده» آمریکا و «دفاع تهاجمی فعال» روسیه به تشدید تنش منجر شده است؟ در چارچوب نظری واقع‌گرایی نوکلاسیک با تمرکز بر سه متغیر تداوم‌بخش، ژئوپلیتیک و رقابت قدرت، امنیت و فرهنگ سیاسی، با رویکردی کیفی مروری و روش تحلیل متنی آثار پیشین و اسناد به این پرسش‌ها پاسخ داده می‌شود. در فرضیه پژوهش استدلال می‌شود که پایداری تنش به‌علت پایداری متغیرهای تنش‌ساز پایدار است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که هرچند متغیرهای دگرگون‌کننده همچون چرخش نخبگان در کوتاه‌مدت تأثیر مثبتی بر روابط متقابل آمریکا و روسیه در این دوره زمانی داشتند، ولی مؤلفه‌های تداوم‌بخش بازگفته سبب غلبه بردار تنش می‌شوند، و این وضعیت در میان‌مدت نیز ادامه خواهد داشت.

واژه‌های کلیدی: امنیت، روابط آمریکا-روسیه، رئالیسم نوکلاسیک، ژئوپلیتیک، فرهنگ سیاسی

* استناد: نوری، علیرضا. (۱۴۰۲، پاییز) «تغییر و تداوم در روابط روسیه و آمریکا در دور چهارم پوتین (۲۰۱۸-۲۰۲۴)». *فصلنامه سیاست*، ۵۳، ۳: ۶۲۴-۵۹۷. <DOI:10.22059/JPPQ.2024.362298.1008087>
تاریخ دریافت: ۲۴ تیر ۱۴۰۲، تاریخ بازنگری: ۲۹ آبان ۱۴۰۲، تاریخ تصویب: ۱۲ آذر ۱۴۰۲، تاریخ انتشار: ۲۵ آذر ۱۴۰۲.

۱. مقدمه

روسیه و آمریکا در تاریخ اخیر روابط بین‌الملل دارای بیشترین پیشینه رقابت سیاسی و ژئوپلیتیکی هستند. با وجود تضعیف روسیه در دوره پسا شوروی، این رقابت همچنان ادامه دارد و هرچند در برخی مقاطع روندهای همکاری جویانه نیز دیده شده، ولی تنش و تقابل در قالب صلح سرد یا تنش نیابتی بخش پایدارتر این روابط بوده است. از دوره‌های همکاری می‌توان به ابتدای دهه ۹۰ در مقطع قدرت‌یابی یوروآتلانتیک‌گراها در کرملین یا به دوره «بازشروع»^۱ در دوره ریاست‌جمهوری مدویدیف (۲۰۱۲-۲۰۰۸) اشاره کرد. برخی تحلیلگران به این وجه روابط پرداخته‌اند (Stent, 2012; Saradzhyan & Tobey, 2017; Bunn, 2021; Антонов, 2023). دوره تسلط گفتمان واقع‌گرا بر سیاست خارجی روسیه دربرگیرنده دوره نخست‌وزیری پریماکوف یا ریاست‌جمهوری پوتین نیز (به‌جز دوره نخست ۲۰۰۴-۲۰۰۰) بیشتر با تنش و تقابل همراه بوده است، و شماری دیگر از کارشناسان این جنبه از روابط مسکو و واشنگتن را مهم می‌دانند (Klimentov, 2020; Andermo & Kragh, 2021; Хлопов, 2023; Косов, 2023). وضعیت تنش در دوره چهارم پوتین (۲۰۲۴-۲۰۱۸) تشدید شده و مسکو به این نتیجه رسیده است که اقدام‌های تهاجمی آمریکا از تحریک انقلاب‌های رنگی و تلاش برای نفوذگذاری در حوزه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (به‌اختصار سی‌آی‌اس)^۲، دخالت در امور داخلی روسیه از جمله در مقوله دموکراسی، جنگ یوگسلاوی، گسترش ناتو به شرق، استقرار سپر ضد موشکی و جنگ نیابتی ۲۰۲۲ اوکراین اجزای به‌هم‌پیوسته سیاست مهار روسیه هستند. اشاره به آمریکا به‌عنوان کارگزار تهدیدزا در سند امنیت ملی روسیه (Стратегия Национальной, 2021: 12) و در سند مفهوم سیاست خارجی روسیه (Концепция Внешней, 2023: 38) مشهود است.

در مقابل، آمریکا نیز روسیه را کنشگر مخربی می‌داند که موقعیت خود در سیاست بین‌الملل را ارتقا داده است و به‌عنوان نیرویی تجدیدنظرطلب تلاش می‌کند معادله قدرت منطقه‌ای و جهانی را به ضرر واشنگتن تغییر دهد. در سند ۲۰۲۲ امنیت ملی آمریکا (The White House, 2022: 11) به این مسئله اشاره شده است. در این متن، آمریکا با راهبرد مهار روسیه بر آن بوده تا از یک سو، تجدیدنظرطلبی آن را محدود کند و از سوی دیگر، تحمیلات خود را به آن بقبولاند یا در سطح بالاتر از ظرفیت‌های روسیه در سیاست بین‌الملل از جمله برای رویارویی با چین استفاده کند. جنگ ۲۰۲۲ اوکراین، به‌عنوان عمیق‌ترین چالش در روابط دو طرف در دوره پسا شوروی نمود بارزی از این وضعیت است. در یک سو، روسیه این جنگ

1. Reset
2. The Commonwealth of Independent States (CIS)

نیابتی را در امتداد تلاش تهاجمی واشنگتن برای قبض ژئوپلیتیکی و آسیب‌پذیر کردن عمق راهبردی خود می‌داند و در مقابل، واشنگتن به دنبال تداوم برتری خود و تضعیف مسکو و جبهه تجدیدنظرطلب بین‌المللی است. بر این اساس، هرچند روسیه و آمریکا گاه بنا به مزیت‌های چندبعدی یا دست‌کم احتراز از مضار تنش مایل به مصالحه بوده‌اند، ولی کفه تنش سنگین‌تر بوده است.

واکاوی چرایی این امر هدف اصلی این پژوهش است و تلاش دارد به کمک واقع‌گرایی نوکلاسیک از جمله مؤلفه‌های تداوم‌بخشی چون ژئوپلیتیک و رقابت قدرت، امنیت و فرهنگ سیاسی این موضوع را بررسی کند. دو پرسش اصلی پژوهش عبارت‌اند: ۱. دلایل پایداری تنش در روابط دو کشور چیست؟ ۲. چگونه تقابل راهبرد «مهار تهاجمی گسترده» آمریکا و «دفاع تهاجمی فعال» روسیه به تشدید تنش منجر شده است؟ مقاله در چارچوب نظری واقع‌گرایی نوکلاسیک با رویکردی کیفی مروری و روش تحلیل متنی آثار پیشین و اسناد به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد. فرضیه پژوهش مترتب بر پایداری تنش به علت پایداری متغیرهای تنش‌ساز پایدار است. با این ملاحظه، در بخش نخست، واقع‌گرایی نوکلاسیک به عنوان چارچوب نظری توضیح می‌شود. در بخش دوم، ماهیت روابط روسیه و آمریکا در دوره پسا شوروی تحلیل می‌شود. در ادامه موضوع‌های مهم این روابط احصا و مؤلفه‌های تداوم‌بخش یعنی ۱. رقابت قدرت و ژئوپلیتیک، ۲. امنیت و ۳. فرهنگ سیاسی بررسی می‌شوند. سپس ضمن اشاره به دورنمای روابط دو کشور، تأثیرات این روابط بر ایران تحلیل شده و در نهایت در نتیجه‌گیری بر یافته‌های پژوهش تأکید می‌شود.

۲. چارچوب نظری؛ واقع‌گرایی نوکلاسیک

هرچند با تقویت عنصر اقتصاد و وابستگی‌های متقابل در سیاست بین‌الملل، جایگاه واقع‌گرایی در تحلیل تحولات تضعیف شده است، ولی بروز تنش‌هایی با ماهیت ژئوپلیتیکی و امنیتی از جنگ سوریه تا اوکراین، یمن و غزه، احتمال تنش گرم در تایوان و حتی میان آمریکا و چین نشان می‌دهند که هنوز واقع‌گرایی چارچوب قابل‌اعتنایی برای تحلیل تحولات است. تأکید قدرت‌های بزرگ از آمریکا تا چین، روسیه و قدرت‌های میانی از جمله انگلیس و فرانسه بر تقویت توان نظامی/اتمی نیز بیش از هر چیز در متن واقع‌گرایی قابل توضیح هستند.

در عین حال، تأثیر مؤلفه‌های سطح خرد و غیرمادی، نشان می‌دهد با تکیه صرف بر واقع‌گرایی نمی‌توان به تحلیلی دقیق دست یافت. برای رفع این نقص، واقع‌گرایی نوکلاسیک ضمن حفظ مؤلفه‌های پایه‌ای واقع‌گرایی، نخست با رویکرد چندسطحی یعنی توجه همزمان به سطوح ملی و بین‌المللی و دوم، توجه به عوامل غیرمادی تلاش کرده چارچوب جامع‌تری

برای تحلیل به دست دهد. تحلیلگران مختلف با تأیید دقت این مبنای نظری برای تقویت آن قلم‌فرسایی کرده‌اند (Schweller, 2003; Rose, 1998; Taliaferro, 2006; Meibauer, 2021). از مؤلفه‌های پایه‌ای واقع‌گرایی نوکلاسیک باید به نگاه کلان‌نگر آن اشاره کرد که طی آن ساختار نظام بین‌الملل، متغیرهای سیستمی به‌ویژه توزیع قدرت کلان بین‌المللی و آنارشی را پراهمیت می‌داند و تأکید دارد این مؤلفه نوع خاصی از رفتار از جمله خودیابوری و تلاش برای بقاء را به دولت‌ها تحمیل می‌کند. براین‌اساس، واقع‌گرایی نوکلاسیک با تأکید بر تنش دائم بر سر قدرت، کمیابی امنیت را در تحلیل رفتار دولت‌ها نادیده می‌گیرد (Rathbun, 2008: 296). لذا، هرچند با واقع‌گرایی تهاجمی هم‌نواست که هدف غایی دولت‌ها افزون‌سازی قدرت است، ولی همچون واقع‌گرایی دفاعی امنیت و امنیت‌سازی را نیز هدفی مهم می‌داند.

ازسوی‌دیگر، این نظریه با تأکید بر اهمیت مؤلفه‌های غیرمادی چون ادراکات، متغیر رهبران و برداشت‌ها و سوءبرداشت‌های آنها از روندها و نظام بین‌الملل را در رفتار خارجی دولت‌ها مهم ارزیابی می‌کند (Taliaferro, 2006: 473). باین‌ملاحظه، این نظریه در پی پاسخ به این ابهام است که چرا کشورهای دارای منابع مادی کم‌ابیش یکسان یا تحت فشارهای سیستمی نسبتاً یکسان رفتارهای متفاوتی دارند. برای پاسخ، در کنار التفات به متغیرهای سیستمی، به بستر شکل‌گیری رفتارها توجه و تصریح می‌کند از آنجا که سیاست خارجی ناشی از انتخاب‌های راهبردی در بستر فرهنگ سیاسی و نظامی است، لذا مقولات فرهنگی پراهمیت هستند (Dueck, 2005: 197). در این رویکرد، عوامل سطح داخل متغیرهای میانی هستند که بین متغیر مستقل یعنی سیستم بین‌الملل و متغیر وابسته یعنی سیاست خارجی کشورها قرار می‌گیرند (تابع افشار و برزگر، ۱۳۹۵: ۴۹-۴۷). براین‌اساس، هرچند واقع‌گرایی نوکلاسیک استمرار واقع‌گرایی است، ولی محدود شدن به آن را تقلیل‌گرایانه می‌داند و بر نگاه سازه‌انگار و توجه به سطح خرد تأکید دارد (Rose, 1998: 165).

این رویکرد ترکیبی، واقع‌گرایی نوکلاسیک را از یک نظریه به چارچوبه‌ای برای تحلیل سیاست خارجی نزدیک می‌کند. از همین رو تحلیلگران مختلف از آن برای بررسی سیاست خارجی کشورها استفاده کرده‌اند؛ از جمله برای تحلیل سیاست خارجی آمریکا (تابع‌افشار و برزگر، ۱۳۹۵)؛ سیاست خارجی عربستان (الوند و حسینی، ۱۳۹۹)؛ سیاست هسته‌ای ایران (نیاکوئی و صفری، ۱۳۹۶)؛ سیاست خارجی گرجستان (Gvalia et al., 2019)؛ سیاست خارجی ترکیه (Özşahin et al., 2022) و برای تحلیل سیاست خارجی کشورهای شرق آسیا (Magcamit, 2020). در این نوشتار با تأکید بر استفاده از واقع‌گرایی نوکلاسیک برای بررسی روابط روسیه و آمریکا، متغیرهای ژئوپلیتیک و امنیت از سطح کلان و متغیر فرهنگ سیاسی از سطح خرد برای تحلیل موضوع استفاده می‌شوند.

۳. بردارهای ناهمسو در روابط روسیه و آمریکا

امریکا متغیری مهم در سیاست خارجی روسیه در دوره‌های مختلف تاریخ معاصر از جمله در دوره جنگ جهانی دوم در باب جنگ و ترتیبات پساجنگ، در تقابل/رقابت دوره جنگ سرد، در تلاش‌ها برای هضم روسیه در نظم هژمونیک امریکامحور دهه ۹۰ و در رویارویی طرفین در دوره فعلی بوده است. موقعیت این دو در دوره پسا شوروی به تبع تحولات داخلی و بین‌المللی از سطح دو بازیگر کمابیش همتراز به معادله‌ای نامتقارن میان یک قدرت جهانی برتر و یک قدرت بزرگ تغییر کرده و الگوی ارتباطی آنها در میانه تعامل، رقابت و تنش در نوسان بوده است. این نوسان در تناوب دوره‌های تعامل و تقابل مسکو با آمریکا از جمله اقبال گسترده به آمریکا/غرب در ابتدای دهه ۹۰ از سوی یورآتلانتیک‌گراها، رویارویی احتیاطی با آمریکا/غرب در میان و انتهای این دوره از سوی اوراسیاگراها، تعامل نزدیک با آمریکا در سال‌های ابتدایی دور نخست ریاست‌جمهوری پوتین، تنش لفظی در دوره دوم وی، تقابل با آمریکا بر سر گرجستان در ابتدای ریاست‌جمهوری مدویدیف، نزدیک شدن به آمریکا در میانه این دوره در قالب پروژه «بازشروع» و در تنش و تقابل دور سوم و چهارم پوتین به‌ویژه در جنگ ۲۰۲۲ اوکراین قابل مشاهده است.

در آغاز فروپاشی شوروی، آمریکا به‌عنوان کارگزار مسلط نظم هژمونیک بر آن بود تا با کاربست راهبرد مشابهی که در مورد ژاپن و آلمان پس از جنگ دوم به کار گرفته شد، با تشویق اصلاحات اقتصادی و سیاسی داخلی و سوق به ادغام در نهادهای بین‌المللی غرب‌محور، این کشور را در نظم غربی هضم کند (Mazarr et. al., 2016: 19-20). در سوی روسی مسئله نیز ایده تعامل با آمریکا از دوره گورباچف تا یلتسین، مدویدیف و حتی دور نخست پوتین (۲۰۰۴-۲۰۰۰) با تأکید بر مفاهیمی چون موازنه منافع به‌جای موازنه قوا و منافع راهبردی مشترک در دستور بود.

اما از دور دوم پوتین (۲۰۰۴) از یک‌سو با احیای نسبی قدرت و بازتأکید بر گزاره «روسیه به‌مثابه یک قدرت بزرگ» و از سوی دیگر، به‌دلیل تأکید آمریکا بر برتری طلبی (به‌ویژه در دوره تسلط نوکان‌ها- دوره بوش پسر)، دو کشور به‌سوی بردار تنش کشانده شدند. در این دوره آمریکا با تأکید بر تثبیت هژمونی خود هیچ چالش و مانعی را برای تحقق این راهبرد نمی‌پذیرفت. در نتیجه با روسیه و راهبرد آن برای بهبود جایگاه قدرت خود در نظم بین‌الملل در تضاد قرار می‌گرفت.

در دوره اوباما-مدویدیف با پروژه «بازشروع» تلاش شد از شدت تنش کاسته و تعاملات پایدارتری ایجاد شود، ولی اعتقاد روس‌ها به بدعهدی آمریکا به توافقات از جمله توقف گسترش ناتو به شرق، تعلیق ساخت سپر ضد موشکی و عدم دخالت در حوزه سی‌آی‌اس،

دوباره این روابط را با تنش مواجه کرد. این تنش‌ها در دور سوم و چهارم ریاست‌جمهوری پوتین با الحاق کریمه و دخالت نظامی در سوریه تشدید شد و در جنگ ۲۰۲۲ اوکراین به اوج خود رسید. به این ترتیب روند تقابلی در روابط دو کشور که از ۲۰۰۷ با طرح دکترین مونیخ پوتین به صورت لفظی آغاز شده بود، در دور سوم و چهارم وی جنبه عملیاتی به خود گرفت. در شرایط حاضر، مسکو عملی‌تر از گذشته بر گزاره‌های این دکترین از جمله رد یکجانبه‌گرایی، زبان زور و برتری‌طلبی امریکا تأکید دارد و آنها را از جمله در مفهوم سیاست خارجی روسیه عوامل بی‌ثبات‌کننده و تهدیدکننده برای روسیه و جهان معرفی می‌کند. (Konceptiya Vneshney, 2023: 5).

بردارهای ناهمسو در این روابط نشان از وجود چندگانه تعامل، رقابت و تنش با غلبه وجه تنشی دارد. در همین متن است که بایدن و پوتین در ژانویه ۲۰۲۱ بر تمایل به تمدید پیمان استارت جدید تأکید کردند (Sanger & Troianovski, 2021)، ولی بلافاصله بایدن در فوریه این سال روسیه و پوتین را به تخریب پروژه اروپایی، ناتو و نظم بین‌الملل متهم کرد (The White House, 2021). وجه تنشی در دوره چهارم پوتین پررنگ‌تر شده و حتی می‌توان گفت که این روابط روی بردار تنش تثبیت شده است. در همین متن گزاره‌های مترتب بر تنش و تقابل از جمله در سند امنیت ملی روسیه در اشاره به تلاش غرب برای حفظ هژمونی خود به عنوان یکی از منابع بی‌ثباتی جهان (3: Стратегия Национальной, 2021) و در سند امنیت ملی امریکا در اشاره به روسیه به عنوان تهدیدی برای نظم بین‌الملل آزاد برجسته‌تر است (The White House, 2022: 8).

در این شرایط و با توجه به تشدید تنش‌ها در دور چهارم پوتین، به نظر می‌رسد امریکا با عبور از راهبرد مدیریت و کنترل، «مهار تهاجمی گسترده» را در دستور قرار داده است و بر آن است تا با تضعیف روسیه، توان چالش‌زایی آن را به حد ممکن کاهش دهد. در همین متن و در واکنش به حمایت نظامی گسترده واشنگتن از کی‌یف، پوتین تصریح کرد که هدف غرب نابودی روسیه است (Путин: цель стран, 2023). در مقابل، روسیه نیز از رویکرد محافظه‌کار و مصالحه‌جو با امریکا عبور کرده و با تأکید بر کنش نظامی در سیاست ضد‌مهار خود، راهبرد «دفاع تهاجمی گسترده» را در دستور دارد. از این رو به نظر می‌رسد واشنگتن از بین چهار راهبرد کلان موجود، یعنی تلاش برای حفظ نظم هژمونیک، مشارکت‌گزینشی، موازنه از راه دور و چندجانبه‌گرایی (He, 2010: 1122)، مورد نخست را انتخاب کرده است و در مقابل، روسیه بر راهبرد چهارم و سهم‌دهی امریکا به سایر قدرت‌ها تأکید دارد. این تفاوت سبب تضاد شده است. از این منظر، هرچند کنش‌های مسکو از جمله در سوریه و اوکراین تهاجمی قلمداد می‌شود، ولی به نظر این کنش‌ها بیشتر دفاع تهاجمی است (Noori & Masoudi, 2022: 168).

عین حال نمی‌توان منکر شد که مسکو با رویکرد ایجابی تلاش دارد از فرصت تضعیف نسبی آمریکا سهم خود در حکمرانی جهانی را افزایش دهد.

۴. مسائل و موضوع‌های مهم در روابط روسیه و آمریکا

مسائل و موضوع‌های جاری در روابط روسیه و آمریکا متعدّدند و بسته به زمینه و زمانه اولویت و اولیت آنها دستخوش تغییر بوده است. گستره وسیع این مسائل در سطوح دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی و به لحاظ موضوعی در حوزه‌های مختلف سیاسی، امنیتی، ژئوپلیتیکی، اقتصادی، فرهنگی و ... قابل تقسیم هستند. از نگاه سیستمی مسائلی چون تحول در ساختار نظام بین‌الملل، چستی روندها و الگوهای ارتباطی، نظام‌های ارزشی، مسئله کارگزاری موقعیت قدرت‌های بزرگ در ترتیبات بین‌الملل پراهمیت هستند. این روابط در عین تأثیرپذیری از بن‌مایه‌های سخت واقع‌گرایانه از جمله رقابت راهبردی، از برخی اصول همکاری‌جویانه لیبرالی از جمله آسیب‌پذیری متقابل در موضوع ثبات راهبردی نیز متأثر بوده است.

جدول ۱. مسائل مهم در روابط روسیه و آمریکا در دوره چهارم پوتین

سطح	موضوع	حساسیت و قابلیت مذاکره
دوجانبه	<ul style="list-style-type: none"> - دخالت در امور داخلی روسیه و آمریکا از جمله در مواقع انتخابات - تحریم‌ها علیه روسیه - امنیت و سیاست سایبری از جمله اتهام دخالت در انتخابات آمریکا و اروپا - روابط اقتصادی (تجارت حدود ۲۵ میلیارد دلاری) 	<ul style="list-style-type: none"> - مواردی چون دخالت در امور داخلی روسیه و تحریم‌ها برای روسیه از حساسیت زیادی برخوردار است و اگر آمریکا در این زمینه‌ها امتیاز بدهد، روسیه مایل به تعامل و معامله بوده است.
منطقه‌ای	<ul style="list-style-type: none"> - دخالت آمریکا در «سی‌آی‌اس» به‌ویژه اوکراین - استقرار نظامی و نظامیان آمریکا در اروپای شرقی / در قالب ناتو یا سپر ضد‌موشکی - دخالت روسیه در نظم سیاسی و امنیتی اروپا - چالش در خاورمیانه به‌ویژه موضوع‌های سوریه و ایران - مسئله هسته‌ای کره شمالی - تنش در قطب شمال 	<ul style="list-style-type: none"> - مواردی چون تقابل کارگزارانه، بازتوزیع قدرت بین‌المللی و برتری‌طلبی آمریکا از حساسیت بیشتری برای روسیه برخوردارند، ولی در زمینه‌هایی چون ثبات و امنیت بین‌الملل همچنان بستر تعامل وجود دارد.
بین‌المللی	<ul style="list-style-type: none"> - تحول در ساختار بین‌الملل و بازتوزیع کلان قدرت - تقابل کارگزارانه و مسئله همپایگی راهبردی - یکجانبه‌گرایی آمریکا - مدیریت قدرت‌های بزرگ - ثبات و امنیت بین‌الملل/عدم اشاعه و کنترل تسلیحات 	<ul style="list-style-type: none"> - مواردی چون تقابل کارگزارانه، بازتوزیع قدرت بین‌المللی و برتری‌طلبی آمریکا از حساسیت بیشتری برای روسیه برخوردارند، ولی در زمینه‌هایی چون ثبات و امنیت بین‌الملل همچنان بستر تعامل وجود دارد.

منبع: نگارنده

در فراز و فرودهای روابط روسیه و آمریکا در این سطوح سه‌گانه دو دسته اصلی متغیرهای تداوم‌بخش و تغییرساز حائز اهمیت‌اند. از متغیرهای دسته نخست مسائلی چون رقابت قدرت و ژئوپلیتیک، امنیت و فرهنگ سیاسی مهم‌اند که فارغ از تأثیر متغیرهای تغییرساز از جمله کیستی نخبگان تصمیم‌ساز و شرایط محیط داخلی و بین‌الملل، روند کمابیش باثباتی را در روابط تداوم می‌بخشند.

جدول ۲. دو دسته متغیر در روابط روسیه و آمریکا

ماهیت متغیر	سرموضوع و زیرموضوع‌ها	حساسیت و امکان مذاکره
تداوم‌بخش	<ul style="list-style-type: none"> - ژئوپلیتیک ▪ مسائل حوزه سی‌آی‌اس ▪ شرق اروپا ▪ خاورمیانه (سوریه) - امنیت ▪ تحریک اعتراض‌ها و انقلاب‌های رنگی (در حوزه سی‌آی‌اس و خود روسیه) ▪ گسترش ناتو به شرق ▪ سپر ضد موشکی - رقابت قدرت/کارگزاری ▪ تحول در ساختار و بازتوزیع قدرت در عرصه بین‌الملل ▪ هژمونی‌طلبی آمریکا ▪ تأکید روسیه بر قدرت بزرگی و تجدیدنظرطلبی - فرهنگ سیاسی ▪ درک روسیه از آمریکا به‌عنوان تهدیدی پایدار ▪ درک آمریکایی از روسیه به‌عنوان نیروی مخرب 	<ul style="list-style-type: none"> - ژئوپلیتیک، امنیت و رقابت قدرت در حوزه سخت قرار دارند و تعامل در مورد آنها دشوار بوده است. - برداشت روسیه مترتب بر رویکرد تهاجمی آمریکا و تلاش آن برای «عقب‌رانی» روسیه در این حوزه‌ها و تثبیت خود به‌عنوان بازیگر برتر است. - این مؤلفه‌ها زیر تأثیر پنتاگون و سازمان‌های امنیتی آمریکا هستند که همواره بر راهبرد «مهار» روسیه تأکید داشته‌اند. - درعین‌حال، روسیه با اولویت‌بندی این حوزه‌ها برای مثال، پراهمیتی حوزه سی‌آی‌اس، می‌تواند در ازای دریافت امتیازهایی در این حوزه، در حوزه‌های کم‌اهمیت‌تر از جمله خاورمیانه امتیازهای متقابلی بدهد.
تغییرساز	<ul style="list-style-type: none"> - تغییر نخبگان - تغییر مقامات در کاخ سفید و کرملین - وضعیت داخلی ▪ نیازها و الزامات داخلی ▪ آرایش نیروهای سیاسی - وضعیت بین‌المللی ▪ ارتقای چین در عرصه بین‌الملل ▪ پویایی مفهوم مدیریت قدرت‌های بزرگ 	<ul style="list-style-type: none"> - نخبگان و جابه‌جایی آنها همواره سیاست و روابط خارجی روسیه و آمریکا را دستخوش تغییراتی کرده، هرچند این تغییرات کم‌دامنه و ناپایدار بوده، ولی اثرات نسبی و مقطعی آن را نمی‌توان نادیده گرفت. - وضعیت خاص بین‌المللی از جمله قدرت‌یابی چین که برای آمریکا اولیتی مهم است، می‌تواند سبب تمایل آن به بهبود روابط با روسیه برای استفاده از مسکو علیه پکن شود.

منبع: نگارنده

از بین مسائل بیان‌شده چند موضوع از جمله ژئوپلیتیک سی‌آی‌اس و تقابل کارگزارانه ناشی از بازتوزیع کلان قدرت در عرصه بین‌الملل حائز اهمیت بیشتری هستند که ریشه در متغیرهای تداوم‌بخش دارند و سبب پایداری وجه تنش‌ی در روابط می‌شوند. ماهیت بازی در این حوزه حاصل صفر است و به دلیل عدم معامله‌پذیری سبب تنش می‌شوند. در دور چهارم

پوتین، به تبع اینکه نظم بین‌الملل در وضعیت گذار به نظم جدید قرار گرفته، کشمکش بر سر ژئوپلیتیک و قدرت تشدید نیز شده است.

با توجه به وجود رویکرد عملگرا در کرملین و درک پرهزینه بودن تقابل با واشنگتن و در مقابل، فهم بهینه‌تر بودن تعامل مبتکرانه و فعال با آمریکا، وجه تشیی در روابط دو کشور همواره محدودیت‌هایی داشته است. براین اساس، مسکو در عین رقابت راهبردی با آمریکا/غرب، به همکاری با آن نیز نگاهی راهبردی دارد. از این رو به‌عنوان یک قاعده، روسیه مایل به تنش با آمریکا نیست و اگر زمینه‌ای برای تعامل برابر باشد، استقبال می‌کند. در مقابل، آمریکا نیز حسب ضرورت‌هایی از جمله موضوع پراهمیت امنیت و ثبات راهبردی از یک سو و نگرانی از بازتوزیع قدرت جهانی و برآمدن چین از سوی دیگر، به تعامل با مسکو تمایل دارد. به‌ویژه در موضوع دوم آمریکا مایل است با همکاری با روسیه دست‌کم از ائتلاف آن با چین و تقویت جبهه تجدیدنظرطلب جلوگیری کند یا در حالت مطلوب‌تر از توان روسیه برای مهار چین نیز بهره گیرد. براین اساس، با وجود غلبه وجه تشیی در روابط روسیه و آمریکا در دوره چهارم پوتین، نباید ظرفیت‌ها و موضوع‌های همکاری‌جویانه در این روابط را از نظر دور داشت.

۵. متغیرهای تداوم‌بخش در روابط روسیه و آمریکا

۵.۱. رقابت قدرت و ژئوپلیتیک

پس از فروپاشی شوروی، آمریکا به قدرت برتر جهانی با موقعیت هژمونی دست یافت که پس از امپراتوری روم بی‌سابقه بود (Kuchins, 2018: 126). برای حفظ و تداوم این موقعیت، در دوره جورج بوش پدر سندی منتشر شد که تأکید داشت هدف راهبردی آمریکا باید جلوگیری از پیدایش قدرت‌های چالش‌زا برای این برتری باشد (Tyler, 2018). این راهبرد در دوره‌های بعد با تأکید بر کنترل هژمونیک واشنگتن بر نظم، سازوکارهای نظم‌دهنده و کارگزاران اصلی بین‌المللی در دستور بوده است. با وجود این تمایل، همچنان‌که کنت والتز تأکید دارد، تلاش یک قدرت بر حداکثرسازی قدرت به‌صورت خودکار با واکنش سایر کارگزاران و تلاش آنها برای موازنه‌سازی مواجه می‌شود. در همین فضا رقابت و تقابل کارگزارانه با آمریکا تشدید شده است و روسیه از نیروهای تجدیدنظرطلبی است که ظرفیت‌های نسبی برای چالشگری دارد (Sheehan, 1989: 126).

مسکو در دوره چهارم پوتین تلاش کرده این ظرفیت‌ها را توسعه دهد و در مناطق مختلف از سی‌آی‌اس تا اروپای شرقی و خاورمیانه منافع ژئوپلیتیکی خاصی برای خود تعریف کرده است. طبعاً این رویکرد با گسترش و برتری‌طلبی آمریکا در تقابل قرار می‌گیرد. از این رو در

سال‌های اخیر لحن اسناد بالادستی و مقامات امریکایی نسبت به روسیه تشدید شده است و در آنها با تکرار بیشتری از مسکو به‌عنوان نیروی چالش‌زا یاد می‌شود. در همین زمینه مهار تهاجمی گسترده روسیه در دستور قرار گرفته است. در این متن، پوتین تأکید دارد روسیه در ۲۰۲۲ راهی جز اقدام نظامی در اوکراین نداشت و این غرب بود که جنگ را آغاز کرد (Путин заявил, 2023). مسکو رقابت قدرت و ژئوپلیتیکی با امریکا به‌ویژه در حوزه «سی‌آی‌اس» را بازی صفری می‌داند که اگر به امریکا اجازه پیشروی بدهد، نه تنها رویکرد تهاجمی آن متوقف نخواهد شد، بلکه هجمه آن به منافع روسیه دوچندان می‌شود.

هرچند قرار گرفتن در این بازی صفر برای روسیه پرهزینه است، ولی این کشور نشان داده است که حتی به بهای از دست رفتن برخی منافع از جمله مزیت‌های اقتصادی حاضر به عقب‌نشینی در امر ژئوپلیتیک نیست، چراکه معتقد است وجود نشانه‌های ضعف در طرف روسی بود که واشنگتن احساس کرد می‌تواند تغییراتی در نقشه اروپا ایجاد کند و از این رو با تهاجم به یوگسلاوی این کشور را از حوزه نفوذ مسکو خارج کرد. در مقابل، با نشان دادن نقطه قوت بود که روسیه توانست بر خلاف نظر امریکا، ملاحظات ژئوپلیتیکی خود در گرجستان، کریمه و سوریه را برقرار سازد. بر این اساس، کرملین دفاع تهاجمی را تنها راه حفظ مزیت‌های خود در تقابل کارگزارانه با امریکا می‌داند و «وادادگی» در برابر این کشور را مساوی با از دست دادن دومینویی منافع ژئوپلیتیکی خود و به تبع آن آسیب به آرمان احیای موقعیت «قدرت بزرگ» خود تفسیر می‌کند.

۵.۲. امنیت

حس قوی ناامنی و وجود تهدید خارجی در فرهنگ سیاسی روسیه که متأثر از تجربه‌های تلخ تاریخی تهاجم به این کشور از جمله از ناحیه مغول‌ها، ناپلئون و ارتش نازی است، به متغیری پایدار در سیاست خارجی آن تبدیل شده و دیدگاه‌های واقع‌گرا مبتنی بر بی‌اعتمادی بین‌المللی، آنارشی، اهمیت زور و بایستگی خودیابوری را تقویت کرده است. غلبه این متغیر در گفتمان سیاست خارجی کرملین سبب دوچندان شدن حساسیت مقوله امنیت و به تبع آن امنیتی دیدن، امنیتی کردن و امنیتی شدن مسائل مختلف در این حوزه شده است. «امریکا» از موضوع‌های مهم امنیتی شده که با اعمال چالش‌های امنیتی عینی علیه روسیه به ترسیم چهره خود به‌عنوان یک تهدید پایدار کمک کرده است.

از این رو مسکو بسیاری از کنش‌های مستقیم و غیرمستقیم امریکا از جمله دخالت در فروپاشی شوروی، بحران‌های اقتصادی دهه ۹۰، گسترش زیرساخت‌های نظامی به سوی روسیه در قالب ناتو و سپر ضد موشکی، تحریک در انقلاب‌های رنگی در «سی‌آی‌اس» و روسیه را

تهدیدزا می‌داند و در مقابل آن آرایش می‌گیرد. در همین متن، در سند مفهوم سیاست خارجی روسیه گزاره‌های تهدیدپندار آمریکا از جهات مختلف پرتکرارند، به‌نحوی که یکی از اهداف سیاست خارجی مسکو را تلاش برای حذف باقی‌مانده تسلط آمریکا بر امور جهانی عنوان می‌کند (Konceptsiya Vneshney, 2023: 10). از این منظر، در ذهنیت روسی، آمریکا به لحاظ سطح تهدید، تهدیدی عمیق از راه تلاش برای آسیب‌پذیر کردن منافع بنیادی روسیه؛ به لحاظ نزدیکی تهدید، خیلی نزدیک از جمله از راه گسترش به ناتو به شرق؛ به لحاظ توان اعمال تهدید و نیت تهاجمی نیز به‌طور کامل مهاجم دانسته می‌شود. بر همین اساس، لاوروف در واکنش به فشار همه‌جانبه آمریکا به روسیه بعد از جنگ ۲۰۲۲ اوکراین تأکید دارد. هدف آمریکا نابودی روسیه است (Лавров: США и, 2022).

باین‌ملاحظه، در ذهن امنیت‌گرای مقامات کرملین منشأ اصلی تهدید روسیه، آمریکا و رویکرد برتری‌طلب آن، نوع تهدید، سیستمی یا ساختاری ناشی از برتری‌طلبی واشنگتن در نظم بین‌الملل از راه تحدید سایر کارگزاران از جمله روسیه، و منافع حیاتی مورد تهدید نیز موقعیت مستقل و بزرگ مسکو به‌عنوان نیروی تأثیرگذار در عرصه بین‌الملل است. نظر به گستردگی این تهدید است که پوتین سیاست مهار آمریکا و ناتو علیه روسیه را مسئله «مرگ و زندگی و موضوعی مرتبط با آینده تاریخی روسیه به‌عنوان یک ملت» می‌داند (Этo вопрос, 2022). روسیه به لحاظ سلبی به‌دنبال دفع این تهدید چندبعدی و به لحاظ ایجابی، در پی آن است تا با موفقیت در این زمینه جایگاه و نفوذ خود در معادلات فعلی و آتی قدرت را ارتقا دهد. البته مسکو برای تحقق این منظور همواره به‌دنبال تقابل با آمریکا نبوده و مذاکره و تفاهم را نیز در دستور داشته است. روسیه در این زمینه در دسامبر ۲۰۲۱ پیشنهادهایی به آمریکا برای ارائه ضمانت‌های حقوقی-امنیتی در مورد اقدام‌های ناتو، گسترش آن به شرق و استقرار زیرساخت‌های نظامی این پیمان در نزدیکی مرزهای روسیه ارائه کرد. هرچند پاسخ‌هایی دریافت شد، ولی در این پاسخ‌ها نگرانی‌های اساسی و سه‌خواست‌های اصلی روسیه (خودداری از ادامه گسترش ناتو، خودداری از استقرار تسلیحات تهاجمی در نزدیکی مرزهای روسیه و بازگرداندن زیرساخت‌های نظامی ناتو در اروپا به وضعیت پیش از ۱۹۹۷) نادیده گرفته شد (МИД обнародовал, 2022).

۳.۵. فرهنگ سیاسی

از مهم‌ترین مؤلفه‌ها در فرهنگ سیاسی روسیه بی‌اعتمادی به عرصه بین‌الملل به‌ویژه به غرب/آمریکا است. این مؤلفه که در دوره شوروی تشدید شد، در قالب امریکاستیزی و به‌عنوان یک پدیده تاریخی هویت‌بخش به روسیه به ارث رسیده است و ذهن مقامات و مردم این کشور را نسبت به آمریکا در فضای منفی نگه‌می‌دارد. با چشم‌پوشی از تحولات پرشمار

اعتمادزدا در روابط طرفین، برخی موارد در دوره‌های اخیر از جمله در دوره اوباما سبب منفی‌تر شدن ذهن‌ها در روسیه نسبت به امریکا شد. اوباما در راستای پروژه «بازشروع» وعده‌هایی برای تعلیق گسترش ناتو به شرق (به‌ویژه به اوکراین و گرجستان)، تعلیق برنامه استقرار سپر دفاع ضد موشکی در اروپای شرقی، موافقت با انعقاد پیمان استارت جدید، مساعدت به پیوستن روسیه به سازمان تجارت جهانی و مساعدت به توسعه همکاری روسیه با ناتو از جمله در قالب شورای روسیه-ناتو به مسکو داد. هرچند برخی از این وعده‌ها به صورت موقت عملی شد، ولی پس از گذشت کمتر از دو سال، نه تنها امتیازها به روسیه تعلیق شدند، بلکه پروژه‌های گسترش ناتو و سپر ضد موشکی در قالب جدید ادامه یافتند و غرب رویکرد تهاجمی‌تری در سی‌آی‌اس در پیش گرفت. در این فضا، در دور سوم پوتین با تأکید بر بدعهدی امریکا، رسماً از شکست پروژه «بازشروع» سخن به میان آمد و سیاست مقاومت مستقیم در برابر واشنگتن در دستور قرار گرفت.

کرم‌لین به این نتیجه رسید که ابراز تمایل امریکا برای بهبود روابط نه واقعی و راهبردی، بلکه تدبیری تاکتیکی برای پیشبرد منافع خود است. بر اساس همین تجربه، مقام‌های کرم‌لین اظهارات مثبت ترامپ و بایدن در آغاز دوره ریاست‌جمهوری آنها در خصوص بهسازی روابط را با تردید دنبال کردند. اظهارات مثبت این دو نیز نه تنها عملیاتی نشد، بلکه روابط در هر دو دوره با تنش پیگیری شد. در بستر تکرار تحولات اعتمادزاست که بی‌اعتمادی به امریکا به بخشی از فرهنگ سیاسی روسی تبدیل شده است.

جنگ اوکراین موجب تشدید این وضعیت شده است. به نحوی که بسیاری از مقامات مسکو از جمله پاتروشف^۱، دبیر شورای امنیت با رد جنگ میان روسیه و اوکراین، تأکید دارد روسیه در عمل با امریکا، انگلیس و ناتو در حال جنگ است (Патрушев назвал, 2023). اشاره شد که این بی‌اعتمادی و امریکاستیزی در مقطع فعلی ایجاد نشده است و ریشه در تاریخ و فرهنگ سیاسی روسیه دارد. در این بستر فرهنگی، لیبرال‌زدایی از جامعه روسی و مخالفت با دخالت و نفوذگذاری لیبرالیسم غربی در روسیه، سی‌آی‌اس و عرصه بین‌الملل به‌عنوان یک اصل دنبال می‌شود. مسکو از همین منظر، تلاش امریکا/غرب برای توسعه مدل ارزشی و فرهنگی خود به سی‌آی‌اس از جمله از راه انقلاب‌های رنگی را تهدیدزا می‌داند. بر همین اساس، برخی تحلیلگران روس معتقدند که راهبرد مهار امریکا نه تنها تضعیف امنیت و ژئوپلیتیک روسیه، بلکه تضعیف هویت روسی را نیز در نظر دارد (Самсонов, 2014).

۶. دورنمای روابط؛ غلبه تنش

روسیه و آمریکا در زمینه‌های کلانی چون ۱. حفظ امنیت و ثبات راهبردی (از جمله جلوگیری از گسترش سلاح‌های هسته‌ای)، ۲. مدیریت و رفع چالش‌های منطقه‌ای (از جمله در خاورمیانه و «سی‌آی‌اس») و ۳. مقابله با تهدیدهای نامتقارن (همانند تروریسم بین‌الملل و امنیت سایبری) و ... اختلاف دارند، ولی همزمان این موارد نقاطی برای تعامل آنها نیز بوده‌اند. توافق‌های طرفین در زمینه خلع سلاح و کنترل تسلیحات راهبردی از جمله پیمان استارت جدید^۱، همکاری در زمینه برنامه هسته‌ای ایران و کره شمالی، خلع سلاح شیمیایی سوریه و همکاری برای مبارزه با تروریسم در افغانستان و ... گواهی بر این مدعاست.

هرچند برداشت متفاوت از ماهیت، ریشه‌های شکل‌گیری، سازوکارهای حل و اولویت‌بندی متفاوت، تعامل بر سر این مسائل را مشکل می‌کند، ولی کرملین در ارزیابی کلان خود تعامل مبتکرانه و فعال با واشنگتن را نسبت به تقابل گزینه بهتری برای تأمین منافع بلندمدت روسیه می‌داند. از این رو در عین رقابت و تنش راهبردی با آمریکا، به تعامل با آن نیز نگاهی راهبردی داشته است. دوره‌های نوسانی بیان‌شده در روابط دو کشور ناشی از این پیش‌زمینه است که در آینده نیز تکرار خواهد شد. در همین متن، کرملین از مصالحه و بازیابی روابط با دادن امتیازهای متقابل استقبال می‌کند.

واقعیت ناخوشایند این است که آمریکا هیچ‌گاه با روسیه به‌عنوان یک شریک برابر رفتار نکرده و مطلوب آن وجود روسیه ضعیفی است که تحمیل‌ها و برتری‌طلبی واشنگتن را بدون چالش بپذیرد. از نظر روس‌ها، با این رویکرد است که لوید آستین^۲، وزیر دفاع آمریکا به‌صراحت تأکید دارد آمریکا در جنگ ۲۰۲۲ اوکراین به‌دنبال تضعیف روسیه است (Ryan & Timsit, 2022). از این رو هرچند برخی معتقدند آمریکا با سهم دادن به روسیه می‌تواند رفتارهای ضدنظمی آن را بهتر مدیریت کند (نوری، ۱۴۰۱: ۵)، ولی انتخاب واشنگتن راهبرد مهار تهاجمی گسترده است. در مقابل، کرملین دریافته است که عدم واکنش به این سیاست نه تنها تحقق اهداف سیاست خارجی روسیه به‌ویژه راهبرد احیای موقعیت قدرت بزرگ آن را با مشکل مواجه خواهد کرد، بلکه منافع و نفوذ منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای آن را محدود کرده و در وضعیت بدتر، عمق راهبردی آن را نیز تهدید می‌کند.

این ذهنیت در دور چهارم پوتین بیش از پیش تقویت شده و کرملین عقب‌نشینی در برابر آمریکا را نه منتج به تعادل در روابط، بلکه منجر به افزایش خواسته‌های تهاجمی و تحمیلی آمریکا می‌داند. همین ادراک، روسیه را به مقاومت مستقیم و دفاع تهاجمی گسترده در برابر

1. the 2010 New Strategic Arms Reduction Treaty (New START)

2. Lloyd Austin

واشنگتن واداشته است و به نظر می‌رسد این رویه در میان مدت استمرار داشته باشد. در این بین، متغیرهای تداوم بخشی چون ۱. رقابت قدرت و ژئوپلیتیک از جمله در سوریه و اوکراین، ۲. مقوله امنیت از جمله در موضوع گسترش ناتو به شرق و ۳. فرهنگ سیاسی از جمله تقویت روسیه‌هراسی در امریکا/اروپا و تقویت امریکاستیزی در روسیه بسترهای مهم این استمرار خواهند بود.

از این رو هرچند عمل‌گرایی و تمایل به پیش‌بینی‌پذیر کردن روابط می‌تواند با توافق‌های تاکتیکی همراه باشد، ولی اثر پایدار متغیرهای بیان‌شده حکم به تداوم تنش می‌دهند. عوامل سطح بین‌الملل از جمله بازتوزیع کلان قدرت جهانی، گذار به نظم جدید و بازساختاریابی روابط قدرت‌های بزرگ نیز در این زمینه مؤثرند. مسکو مایل به نقش‌یابی بالاتر در نظم آینده و در روابط جدید قدرت‌های بزرگ، ولی واشنگتن به دنبال کنترل و مدیریت این روابط است. بر این اساس، روابط روسیه و امریکا در دور چهارم پوتین را می‌توان مقطع مهم تقابل اهداف کلان سیاست خارجی دو کشور دانست. هرچند ممکن است متغیرهای تغییرسازی چون تغییر نخبگان سبب بهبود مقطعی روابط شوند، ولی تأثیر مؤثرتر مؤلفه‌های تداوم بخش سبب پایداری بردار تنش و دست‌کم رکود در روابط خواهند شد.

در این بین، آگاهی روسیه از برخی ضعف‌های خود و آسیب‌پذیری در مقابل واشنگتن، این کشور را به تجدیدنظرطلبی میانگیر، تدریجی و عمل‌گرایانه سوق می‌دهد (نوری، ۱۴۰۰: ۳۸۵). در مقابل، اصرار امریکا بر احیای هژمونی خود از راه رویارویی مستقیم با نیروهای تجدیدنظرطلب با سوق دادن این نیروها به همکاری با روسیه می‌تواند این کشور را از تنهایی راهبردی خارج کرده و مقاومت در برابر امریکا را برای آن راحت‌تر کند. در این فضای پیچیده، کرملین رویکرد عمل‌گرا را همچنان در دستور دارد و از مصالحه مثبت با واشنگتن مشروط به داده‌های نقد نیز استقبال می‌کند.

۷. مسئله ایران در روابط روسیه و امریکا

با توجه به حساسیت‌های موجود در روابط ایران با روسیه و امریکا، ماهیت و چگونگی روابط این دو متغیر مؤثری بر سیاست خارجی ایران بوده و است. تغییرات در روابط مسکو و واشنگتن از یلتسین، تا پوتین، مدویدیف و پوتین از یک سو و تغییرات روابط تهران با غرب از دوره هاشمی، تا خاتمی، احمدی‌نژاد، روحانی و رئیسی بر روابط ایران با روسیه و امریکا تأثیر داشته است. این تأثیر را می‌توان در کاهش سطح روابط روسیه با ایران در دوره بازسرو (مدویدیف-اوباما) و ارتقای سطح روابط در مقاطع تنش روابط مسکو و واشنگتن از جمله در دوره چهارم پوتین دید. تأثیر متغیر امریکا به نحوی است که حتی می‌توان گفت عمده روابط

تهران و مسکو تابعی از روابط آنها با آمریکا بوده است. به این معنا که تهران هر گاه زیر فشار شدید آمریکا بوده (از جمله در دور دوم روحانی و دور اول رئیسی)، به مسکو به عنوان نیروی موازنه‌گر متمایل شده و در مقابل، روسیه نیز در مواقع تشدید فشار آمریکا به روابط نزدیک با تهران متقاعد شده است. در سوی دیگر، در دور نخست روحانی به دلیل ذهنیت احتمال بهبود روابط با غرب و در دوره مدویدیف به دلیل بهبود روابط مسکو و واشنگتن، تهران و مسکو از هم فاصله گرفتند. در دور چهارم پوتین، از یک سو، روابط روسیه و آمریکا به تبع تنش‌های مکرر در بدترین وضعیت دوره پسا شوروی قرار گرفته و در سوی دیگر، پس از ناکامی برجام تنش میان تهران و واشنگتن تشدید شده است. این شرایط ایران و روسیه را بیشتر به یکدیگر نزدیک می‌کند و دو کشور به سبب فهم ماهیت مشترک فشارها و به دلایل زیر خود را در ضرورت تقویت روابط می‌بینند:

- مخالفت با زبان زور و یکجانبه‌گرایی آمریکا؛
- ظرفیت‌های هم‌افزا برای محدودسازی فشار آمریکا؛
- نیاز متقابل امنیتی و ژئوپلیتیکی برای بازدارندگی در مقابل آمریکا؛
- زمینه‌های همکاری اقتصادی و ژئواکونومیکی برای مقابله با فشار تحریم.

نزدیکی روابط ایران و روسیه در متن «سخت» مؤلفه‌های تداوم‌بخش یعنی ژئوپلیتیک، امنیت و فرهنگ سیاسی ضد غربی قابل تعریف است. حمایت متقابل سیاسی از جمله محکوم نکردن تهاجم روسیه به اوکراین از سوی ایران و در مقابل، مخالفت روسیه با فشار آمریکا به ایران در مذاکرات احیا یا موافقت آن با عضویت تهران در سازمان شانگهای و بریکس و همچنین تقویت مرادفات تسلیحاتی دوجانبه به شکل کمک تسلیحاتی ایران به روسیه در جنگ اوکراین و در مقابل، موافقت روسیه با فروش سوخو ۳۵ به تهران از تبعات نزدیکی روابط است. ایران تلاش کرده است از ظرفیت‌های روسیه در زمینه‌هایی چون سوریه، برجام، کاهش فشارهای تحریمی، اقتصادی‌سازی سیاست خارجی، جلوگیری از انزوای سیاسی، تقویت بازدارندگی فعال نظامی و ... استفاده کند. از این منظر، تشدید روابط دو کشور با آمریکا عاملی مثبت در روابط تهران و مسکو بوده است. از آنجا که روسیه و آمریکا در کنار رقابت/دشمنی راهبردی، تعامل راهبردی را نیز مدنظر دارند، نباید جنبه‌های منفی وضعیت فعلی در مثلث روابط ایران، روسیه و آمریکا را نادیده گرفت.

نخست، تکرار اشتباه گذشته در تابع کردن روابط دو کشور به متغیر امریکاست. راهبرد واقعی دو کشور، استفاده از ظرفیت‌ها یا در معنایی کارت طرف دیگر برای استفاده در مقابل امریکاست. هرچند این ایده منطقی است، ولی نمی‌تواند مبنایی برای روابط پایدار باشد، چراکه

در صورت رفع این ضرورت (با بهبود احتمالی روابط یکی از طرفین با امریکا)، منطق روابط از بین می‌رود. بدتر اینکه روسیه مهارت و ظرفیت‌های بیشتری در استفاده از کارت ایران دارد. دوم، این فرض که ماهیت مشترک فشار امریکا بر ایران و روسیه دو کشور را در وضعیت «روابط راهبردی» قرار می‌دهد، نادرست است. این فرض از یک سو، مترتب بر فرض نادقیق پایدار بودن تنش در روابط مسکو و واشنگتن است، و از سوی دیگر، به معنای نادیده گرفتن اختلاف‌های منطقه‌ای و بین‌المللی ایران و روسیه از جمله اختلاف در نوع مخالفت با امریکا (ایران بنیادی و روسیه غیربنیادی) است.

سوم، با چشم‌پوشی از اینکه روسیه تلاش کند (یا نکند) با راهبرد احاله مسئولیت از ایران برای کاهش فشار بر خود استفاده کند، به نظر می‌رسد فضای رسانه‌ای-سیاسی که سعی دارد ایران و روسیه را در یک جبهه عملیاتی ضد امریکایی تعریف کند، برای ایران تبعات منفی داشته باشد، چراکه فضای سیاست خارجی ایران را هرچه بیشتر پیچیده می‌کند.

چهارم، باید به سنت تاریخی روابط قدرت‌های بزرگ مترتب بر درک راهبردی ضرورت تحدید سطح تنش از راه مصالحه/معامله یا منتقل کردن فضای تنش به نقاط کمتر حساس توجه داشت. ایران به واسطه جذابیت‌های مختلف ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی زمینه مساعدی برای تکرار این سنت دارد. در صورت برداشتن گام‌های مثبت از سوی امریکا در موضوع‌های حساسی چون اوکراین، تحریم‌ها و همپایگی راهبردی، یکی از مابه‌ازاها از سوی روسیه می‌تواند تعامل بیشتر یا دست‌کم سکوت در مورد ایران باشد.

پنجم، مقوله امنیت و ثبات راهبردی از جمله در جغرافیای بی‌ثبات خاورمیانه یا در حوزه گسترش سلاح‌های هسته‌ای یکی از زمینه‌های مهم تعامل میان روسیه و امریکا بوده و خواهد بود. همکاری در این موضوع می‌تواند بهانه‌ای برای طرفین به منظور برون‌رفت از تنش فعلی باشد و این تعامل راهبردی می‌تواند بر مسئله تاکتیکی ایران غلبه یابد.

ششم، واقعیت این است که وجود سطح کنترل‌شده‌ای از تنش میان ایران و امریکا به نفع روسیه است. انحراف تمرکز امریکا از روسیه و «سی‌ای‌اس» (اوکراین)، اهمیت‌یابی مسکو برای واشنگتن برای اعمال فشار مؤثر بر تهران، اهمیت‌یابی بیشتر روسیه برای ایران برای متوازن کردن فشار امریکا، افزایش قیمت نفت و تأخیر در ورود مؤثر ایران به بازار جهانی انرژی از جمله این منافع است. البته اشاره به این نکات منفی به معنای نادیده گرفتن ظرفیت‌های زیاد روسیه برای کمک به منافع ایران نیست و همچنان‌که اشاره شد، در شرایط تشدید تنش میان روسیه و امریکا، ایران توانسته است از ظرفیت‌های روسیه برای تأمین برخی منافع خود استفاده کند. اشاره به این نکات برای جلب توجه به ابعاد متکثر و گستره مثلث ایران، روسیه و امریکا

و توجه به دو اصل مهم سیاست بین‌الملل یعنی دیالکتیک و دینامیک است که کمتر به آنها توجه می‌شود.

۸. نتیجه

روسیه در دوره پسا شوروی تا پیش از دور چهارم پوتین (۲۰۲۴-۲۰۱۸) با رویکرد عمل‌گرا و با درک پرهزینه بودن تقابل با آمریکا نسبت به برتری‌طلبی این کشور با احتیاط و مصالحه رفتار می‌کرد. واشنگتن نیز در بیشتر این مقاطع با تأکید بر راهبرد مدیریت و کنترل در پی تعامل بالادستانه با روسیه و مهار برخی بلندپروازی‌های آن بود. این وضعیت در دوره چهارم پوتین متحول شده است. از یک سو، واشنگتن که با چالش تکرر در ساختار نظام بین‌الملل مواجه شده است، راهبرد «مهار تهاجمی گسترده» را در برابر نیروهای اصلی تجدیدنظرطلب از جمله روسیه مد نظر دارد تا بتواند برتری در حال تضعیف خود را اعاده کند. در سوی دیگر، روسیه با تقویت مؤلفه‌های قدرت و تأکید جدی‌تر بر احیای موقعیت قدرت بزرگی خود، آمریکا را مانعی مهم برای تحقق این هدف می‌داند. پیوستار فشار و رویکرد تهاجمی واشنگتن، مسکو را به راهبرد «دفاع تهاجمی گسترده» سوق داده است. نمود تقابل این دو راهبرد در جنگ نیابتی ۲۰۲۲ اوکراین مشاهده‌شدنی است. هرچند متغیرهای تغییردهنده از جمله چرخش رهبران دو کشور توانسته و می‌تواند به صورت موقت بهبودهایی در روابط ایجاد کند، ولی متغیرهای تداوم‌بخش از جمله ژئوپلیتیک و رقابت قدرت، امنیت و فرهنگ سیاسی سبب تداوم بردار تنش در روابط دو کشور شده و غلبه این وجه در دوره چهارم پوتین آشکار است. در این پژوهش با استفاده از نظریه واقع‌گرایی نوکلاسیک با تأکید همزمان بر متغیرهای سطح خرد و کلان چرایی این امر بررسی شد.

یافته‌ها نشان می‌دهند که هرچند دو کشور در موضوع‌های کلانی چون حل بحران‌های منطقه‌ای از جمله در خاورمیانه، امنیت و ثبات راهبردی از جمله عدم اشاعه هسته‌ای زمینه تعامل دارند، ولی نظر به اثر مؤثرتر متغیرهای تداوم‌بخش بیان‌شده، در میان‌مدت بردار تنش بر روابط غالب خواهد بود. البته این به معنای غلبه کامل وجه تنشی در تمامی این روابط نیست و بخشی از روابط همانند گذشته می‌تواند همکاری‌جویانه باشد. ایران به سبب روابط خاص خود با مسکو و واشنگتن همواره از روابط این دو متأثر بوده و با توجه به پویایی بیشتر روابط آنها در شرایط پرتغییر فعلی بین‌الملل از جمله به واسطه شرایط گذار به نظم جدید، این تأثیر بیشتر نیز خواهد بود. هرچند در مقطع کنونی، ماهیت مشابه فشار آمریکا بر تهران و مسکو سبب نزدیکی آنها به یکدیگر شده است، ولی یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در کنار آثار مثبت،

نمی‌توان از پیامدهای منفی (از جمله تلاش احتمالی روسیه برای استفاده از ایران برای تقویت بازدارندگی) چشم‌پوشی کرد.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسنده اعلام می‌کند که تعارض منافع وجود ندارد؛ و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک‌بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده است.

منابع و مأخذ

الف) فارسی

۱. الوند، مرضیه سادات؛ مریم سادات حسینی. (۱۳۹۹) «تحلیل سیاست خارجی تهاجمی/کنشگرانه عربستان از منظر واقع‌گرایی نئوکلاسیک (۲۰۱۰-۲۰۲۰)»، فصلنامه مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام، ۲، ۴: ۲۴-۲۱. در: <https://journal.iiwfs.com/article_130903.html>
۲. تابع افشار، ساناز؛ کیهان برزگر. (۱۳۹۵) «واقع‌گرایی نئوکلاسیک و سیاست خارجی امریکا؛ تحلیلی نظری بر فهم سیاست خارجی ایالات متحده»، فصلنامه رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۸، ۱: ۷۰-۴۲. در: <https://piaj.sbu.ac.ir/article_99476.html>
۳. نیاکوئی، امیر؛ عسگر صفری. (۱۳۹۵) «راهبردهای هسته‌ای متفاوت ایران؛ تبیینی از دریچه واقع‌گرایی نئوکلاسیک»، فصلنامه سیاست جهانی، ۶، ۲: ۱۲۲-۸۵. <DOI:10.22124/wp.2017.2486>
۴. نوری، علیرضا. (پاییز و زمستان ۱۴۰۰) «ماهیت تجدیدنظرطلبی روسیه و چین؛ سیاست و منافع ایران»، دوفصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی، ۱۴، ۲: ۳۹۶-۳۷۹. <DOI:10.22059/jcep.2021.328326.450023>
۵. نوری، علیرضا. (زمستان ۱۴۰۱) «روسیه و نظم در حال تغییر بین‌المللی؛ رویکرد و عملکرد»، فصلنامه سیاست جهانی، ۱۱، ۴: ۳۶-۷. <DOI:10.22124/wp.2022.22997.3081>

ب) انگلیسی

6. Andermo, Erik; and Martin Kragh. (2021) "Sanctions and Dollar Dependency in Russia: Resilience, Vulnerability, and Financial Integration," *Post-Soviet Affairs* 37, 3: 276-301, <DOI:10.1080/1060586X.2021.1913932>.
7. Bunn, Matthew. (2021) "US-Russian Cooperation to Improve Security for Nuclear Weapons and Materials," in Sarah Bidgood and William C. Potter, eds. *End of an Era: The United States, Russia, and Nuclear Nonproliferation*. Monterey, CA: James Martin Center for Nonproliferation Studies. Available at: https://nonproliferation.org/wp-content/uploads/2021/08/end-of-an-era-the-united-states-russia-and-nuclear-nonproliferation__potter_bidgood_book.pdf (Accessed 23 May 2023).
8. Dueck, Colin. (2005) "Realism, Culture and Grand Strategy: Explaining America's Peculiar Path to World Power," *Security Studies* 14, 2: 195-231, <DOI:10.1080/09636410500232891>.
9. Gvalia, Giorgi, et al. (2019) "Neoclassical Realism and Small States: Systemic Constraints and Domestic Filters in Georgia's Foreign Policy," *East European Politics* 35, 1: 21-51, <DOI:10.1080/21599165.2019.1581066>.
10. He, Kai. (2010) "The Hegemon's Choice between Power and Security: Explaining US Policy toward Asia after the Cold War," *Review of International*

- Studies* 36, 4: 1121-1143. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40961973> (Accessed 21 May 2023).
11. Klimentov, Vassily A. (2020) "Russia and America. The Asymmetric Rivalry," *Europe-Asia Studies* 72, 10: 1769-1770, <DOI:10.1080/09668136.2020.1834779>.
  12. Kuchins, Andrew C. (2018) "What is Eurasia to US (the U.S.)?" *Journal of Eurasian Studies* 9, 2: 125-133, <DOI:10.1016/j.euras.2018.07.001>.
  13. Magcamit, Michael. (2020) "The Duterte Method: A Neoclassical Realist Guide to Understanding a Small Power's Foreign Policy and Strategic Behaviour in the Asia-Pacific," *Asian Journal of Comparative Politics* 5, 4: 416-436, <DOI:10.1177/2057891119882769>.
  14. Mazarr, Michael J., et al. (2016) "Understanding the Current International Order," Mazarr, Michael J., et al. (2016) *Understanding the Current International Order*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. Available at: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1598.html (Accessed 21 May 2023).
  15. Meibauer, Gustav, et. al. (2021) "Forum: Rethinking Neoclassical Realism at Theory's End," *International Studies Review* 23, 1: 268-295, <DOI: 10.1093/isr/viaa018>.
  16. Noori, Ali Reza, and Heidarali Masoudi. (2022) "Re-Focusing on Iran-Russia Cooperation in the Syrian Crisis; A 'Broader' Strategic Stability on Agenda," *Geopolitics Quarterly* 17, 4: 156-185. Available at: <https://dori.net/dor/20.1001.1.17354331.1400.17.64.7.4> (Accessed 21 May 2023).
  17. Özşahin, Mustafa Cüneyt, et al. (2022) "China-Turkey Relations from the Perspective of Neoclassical Realism," *Contemporary Review of the Middle East* 9, 2: 218-239, <DOI:10.1177/23477989211062659>.
  18. Rathbun, Brian. (2008) "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism," *Security Studies* 17, 2: 294-321, <DOI:10.1080/09636410802098917>.
  19. Rose, Gideon. (1998) "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* 51, 1: 144-172. Available at: <https://www.jstor.org/stable/25054068> (Accessed 21 May 2023).
  20. Ryan, Missy; and Annabelle Timsit. (2022, April 25) "U.S. Wants Russian Military 'Weakened' from Ukraine Invasion, Austin Says," *Washington Post*. Available at: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/25/russia-weakened-loyd-austin-ukraine-visit/> (Accessed 15 February 2023).
  21. Sanger, David E.; and Anton Troianovski. (March 18, 2021) "Biden and Putin Agree to Extend Nuclear Treaty," *New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/2021/01/26/world/europe/biden-putin-nuclear-treaty.html> (Accessed 19 June 2023).
  22. Saradzhyan, Simon; and William Tobey. (2017) "US-Russian Space Cooperation: A Model for Nuclear Security," *Bulletin of the Atomic Scientists*. Available at: <https://thebulletin.org/2017/03/us-russian-space-cooperation-a-model-for-nuclear-security> (Accessed 07 January 2023).
  23. Schweller, Randall. (2003) "The Progressiveness of Neoclassical Realism" in Colin Elman and Miriam Fendius Elman, eds. *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*. Cambridge: The MIT Press, 311-348, <DOI:10.7551/mitpress/5627.003.0012>.
  24. Sheehan, Michael. (1989) "The Place of the Balancer in Balance of Power Theory," *Review of International Studies* 15: 123-134, <DOI: 10.1017/S0260210500112963>.

25. Stent, Angela. (2012) "US–Russia Relations in the Second Obama Administration," *Survival* 54, 6: 123-138, <DOI:10.1080/00396338. 2012. 749635>.
26. Taliaferro, Jeffrey W. (2006) "State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State," *Security Studies* 15, 3: 464-495, <DOI:10.1080/09636410601028370>.
27. Tyler, Patrick E. (March 8, 1992) "U.S. Strategy Plan Calls for Ensuring No Rivals Develop," *New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/1992/03/08/world/us-strategy-plan-calls-for-insuring-no-rivals-develop.html> (Accessed 24 June 2023).
28. The White House. (2022) U.S. *National Security Strategy*. Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Accessed 12 December 2023).
29. The White House. (2021, February 19) "Remarks by President Biden at the 2021 Virtual Munich Security Conference," *whitehouse.gov*. Available at: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/02/19/remarks-by-president-biden-at-the-2021-virtual-munich-security-conference> (Accessed 11 February 2023).

ج روسی

31. Антонов, Анатолий. (2023) "Не уступка, не реверанс, но необходимость. Сотрудничество России и США в ядерном нераспространении," *Россия в глобальной политике* 2, 20: 220-222, <DOI: 10.31278/1810-6439-2023-21-2-220-222>.
32. "Концепция Внешней Политики Российской Федерации," (2023) Администрация Президента России. Available at: <https://www.mid.ru/detail-material-page/1860586> (Accessed 18 March 2023).
33. Косов А. П. (2023) "Развитие Российско-Американских Отношений в Постбиполярном Мире: Позиция Кпрф," *Большая Евразия: развитие, безопасность, сотрудничество* 6, 1: 193-199. Available at: <http://ukros.ru/archives/33941> (Accessed 17 June 2023).
34. "Лавров: США и НАТО хотят победы над Россией "на поле боя" для уничтожения нашей страны," (2022, Декабря, 27) *ТАСС*. Available at: <https://tass.ru/politika/16694843> (Accessed 4 February 2023).
35. "МИД обнародовал реакцию России на ответ США по гарантиям безопасности," (2022, Февраля 18) *РИА Новости*. Available at: https://ria.ru/20220218/v_otvet-1773474632.html (Accessed 18 March 2023).
36. "Патрушев назвал события на Украине военным противостоянием НАТО с Россией," (2023, Января 9) *Интерфакса*. Available at: <https://www.interfax.ru/russia/879960> (Accessed 4 February 2023).
37. "Путин Заявил, Что Запад Начал Войну на Украине, а не Россия," (Февраля 21, 2023) *Газета.ru*. Available at: <https://www.gazeta.ru/business/news/2023/05/16/20441252.shtml> (Accessed 28 February 2023).
38. "Путин: цель стран Запада — ликвидировать Россию," (февраля 26, 2023) *ТВ-Новости*. Available at: <https://russian.rt.com/world/news/1116055-putin-zapad-cel> (Accessed 12 March 2023).
39. Самсонов, Александр. (2014, Марта 21) "Цель проекта «Украина» — разрушение русского мира," *Русский мир. Украина*. Available at <http://russmir.info/pol/5203-cel-razrushenie-russkogo-mira.html> (Accessed 12 March 2023).

40. "Стратегия национальной безопасности Российской Федерации," (2021) Администрация Президента России. Available at: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046> (Accessed 1 March 2023).
41. Тренин, Дмитрий. (2013, Мая 30) "Четвертый вектор Владимира Путина," *Россия в глобальной политике*. Available at: <http://www.globalaffairs.ru/number/Chetvertyi-vektor-Vladimira-Putina--15992> (Accessed 4 June 2023).
42. Хлопов А., Олег (2023) "Отношения России с Западом в Условиях Формирования Справедливой Системы Международных Связей," *Общество: политика, экономика, право* 3: 28-33. Available at: <https://disk.yandex.ru/i/-Y1zkDOOD8EGIg> (Accessed 9 June 2023).
43. "Это вопрос жизни и смерти. Путин объяснил, почему Россия начала военную операцию," (2022, Февраля 24) *Вести.Ру*. Available at: <https://www.vesti.ru/article/2681632> (Accessed 13 February 2023).

Research Paper

Continuity and Change in Russia-U.S. Relations during Putin's Fourth Term, 2018-2024

Alireza Noori *

Assistant Professor, Faculty of Economics and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Email: alirezanoi2@gmail.com

Abstract

The main purpose of the article is to examine the reasons of change and continuity in Russia-U.S. Relations during Putin's fourth term, 2018-2024. After the collapse of the Soviet Union, these relations have been characterized by various fluctuations, including enthusiasm about promoting mutual understanding and collaboration during the dominance of the Euro-Atlantic discourse in the early 1990s, and the heightened tension during the realist discourse led by Putin. The U.S.-Russia relations have been deteriorating as a consequence of the uncertainties and insecurity which have increased due to the international order transition. The 2022 Russo-Ukrainian War, as the greatest challenge in the relations between the United States and Russia in the post-Soviet period, is a clear manifestation of the gloomy situation. Russia considers this conflict to be a proxy war which is only part of the broader U.S. grand strategy to limit Russia's geopolitical influence by lessening its strategic depth. The West's support for Ukraine is viewed as a continuation of Washington's previous attempts—including inciting the color revolutions in the post-Soviet space, gradually infiltrating the Commonwealth of Independent States (CIS), interfering in Russia's internal affairs, supporting the war in Yugoslavia, NATO's Eastward Expansion, and the establishment of an anti-missile shield— aimed at containing Russia without resorting to direct confrontation. On the other hand, American policymakers who seek to maintain U.S. supremacy in the international system, view Putin's Russia as a challenging and destructive actor that has improved its international position and has been trying to change the regional and global balance of power to the detriment of Washington by acting as a revisionist force, individually or collectively in collaboration with other members of the international revisionist front. In this context, the U.S. has adopted the strategy of *'broad offensive*

***How to Cite:** Noori, Alireza. (2023, Fall) "Change and Continuity in Russia – U.S. Relations during Putin's Fourth Term (2018-2024)." *Faslnāmeḥ-ye siyāsāt (Politics Quarterly)* 53, 3: 597-624, <DOI:10.22059/JPQ.2024.362298.1008087>.

Manuscript received: 15 July 2023; final revision received: 20 November 2023; accepted: 3 December 2023, published online: 16 December 2023

deterrence' (BOD) against Russia. Out of an abundance of caution, Moscow is pursuing the strategy of '*active offensive defense*' (AOD) in the hope of reviving and strengthening its great power position. The adoption of these two competing strategies has intensified tension in the bilateral Russia-U.S. relations, and have had repercussions for other states.

The author tries to answer the following research questions: 1. What are the causes of the persistence of conflict and tension in the U.S.-Russia relations? 2. How has the confrontation between the two strategies of '*broad offensive deterrence*' (BOD) of the United States and '*active offensive defense*' (AOD) of Russia led to the escalation of tension in their bilateral relations? Using the theoretical framework of neoclassical realism, the analysis is focused on three inexorable variables (i.e., geopolitical power competition, security, and political culture) in order to find conclusive answers to the two questions. In the research hypothesis, it is argued that the persistence of tension in the U.S.-Russian relations is caused by three tension-generating variables of geopolitical power competition, security, and political culture. The method of qualitative textual analysis of the official documents and previous works on the subject revealed the impact of these variables on the nature of the relations between the two rival powers. The findings show that transformative variables (e.g., the circulation of the elites) had a positive effect on the bilateral relations between the United States and Russia in the short term, but the three above-mentioned factors have caused tension to prevail.

However, Russia and the U.S. will probably continue their cooperation in three issue-areas: 1. Maintaining security and strategic stability in the international system as manifested in their support for the nuclear non-proliferation regime; 2. Confronting certain destabilizing regional challenges, particularly in the Middle East and the CIS; and 3. Dealing with asymmetric security threats such as international terrorism and cyber security. Nevertheless, the failure of the conciliatory approach and the perceived NATO-U.S. belligerent approach to Russia (including the "Reset" project), as well as the continual U.S. aggressive actions against Russian national interest have deepened their mutual mistrust. This perception of the U.S. intentions have been strengthened in Putin's third and fourth terms; and the Kremlin continue to believe inactions, restraint, and disengagement in response to the U.S. actions will not lead to a mutually-advantageous balanced relations. Russian leaders are concerned that a flexible and appeasing attitude towards the U.S. might result in increasing use of coercive and aggressive foreign policy instruments by Washington. This perception has forced Russia to adopt a posture of resistance and the strategy of '*extensive aggressive defense*' against the U.S. It is expected to see the continuation of the tense bilateral relations and the situation of mutual mistrust between the two great powers in the medium term.

Keywords: Geopolitics, Neoclassical Realism, Political Culture, Russia-U.S. Relations, Security

Declaration of conflicting interests

The author declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

References

- Alvand, Marzieh Sadat; and Maryam Sadat Hosseini. (2019) "Tahlil-e siyāsat-e khāreji-ye tahājomi/konesh'garāyāneh-ye arabestān-e suodi az manzar-e vāgheh'garāi-ye no'kelāsik (Analysis of Offensive/Reactionary Foreign Policy of Saudi Arabia from the Perspective of Neoclassical Realism), 2010-2020," *Fasl'nāmeḥ-ye motālē'āt-e bonyādīn- va kārbordī-ye jahān-e eslām (Journal of Islamic World Basic and Applied Studies)* 2, 6: 1-24. Available at: https://journal.iwfs.com/article_130903.html. [in Persian]
- Andermo, Erik; and Martin Krāgh. (2021) "Sanctions and Dollar Dependency in Russia: Resilience, Vulnerability, and Financial Integration," *Post-Soviet Affairs* 37, 3: 276-301, <DOI:10.1080/1060586X.2021.1913932>.
- Антонов, Анатолий (Antonov, Anatoly). (2023) "Не уступка, не реверанс, но необходимость. Сотрудничество России и США в ядерном нераспространении (Not a Concession, not a Curtsey, but a Necessity. Cooperation between Russia and the U.S. in Nuclear Nonproliferation)," *Россия в глобальной политике (Russia in Global Affairs)* 2, 20: 220-222, <DOI: 10.31278/1810-6439-2023-21-2-220 - 222>. [in Russian]
- Bunn, Matthew. (2021) "US-Russian Cooperation to Improve Security for Nuclear Weapons and Materials," in Sarah Bidgood and William C. Potter, eds. *End of an Era: The United States, Russia, and Nuclear Nonproliferation*. Monterey, CA: James Martin Center for Nonproliferation Studies. Available at: https://nonproliferation.org/wp-content/uploads/2021/08/end-of-an-era-the-united-states-russia-and-nuclear-nonproliferation_potter_bidgood_book.pdf (Accessed 23 May 2023).
- "Concept of Foreign Policy of the Russian Federation (Концепция Внешней Политики Российской Федерации)," (2023) Администрация Президента России (Administration of the President of Russia). Available at: <https://www.mid.ru/ru/detail-material-page/1860586> (Accessed 18 March 2023). [in Russian]
- Dueck, Colin. (2005) "Realism, Culture and Grand Strategy: Explaining America's Peculiar Path to World Power," *Security Studies* 14, 2: 195-231, <DOI:10.1080/09636410500232891>.

- "The Foreign Ministry has Published Russia's Reaction to the US Response on Security Guarantees (МИД обнародовал реакцию России на ответ США по гарантиям безопасности)," (2022, Февраля 18) *РИА Новости (RIA Novosti)*. Available at: https://ria.ru/20220218/v_otvet-1773474632.html (Accessed 18 March 2023). [in Russian]
- Gvalia, Giorgi, et al. (2019) "Neoclassical Realism and Small States: Systemic Constraints and Domestic Filters in Georgia's Foreign Policy," *East European Politics* 35, 1: 21-51, <DOI:10.1080/21599165.2019.1581066>.
- He, Kai. (2010) "The Hegemon's Choice between Power and Security: Explaining US Policy toward Asia after the Cold War," *Review of International Studies* 36, 4: 1121-1143. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40961973> (Accessed 21 May 2023).
- Khlorov, Oleg A. (Хлопов А., Олег) (2023) "Отношения России с Западом в Условиях Формирования Справедливой Системы Международных Связей (Russia's relations with the West in the Conditions of Forming a Fair System of International Relations)," *Общество: политика, экономика, право (Society: Politics, Economics, Law)* 3: 28-33. Available at: <https://disk.yandex.ru/i/Y1zkDOOD8EGlg> (Accessed 9 June 2023). [in Russian]
- Klimentov, Vassily A. (2020) "Russia and America. The Asymmetric Rivalry," *Europe-Asia Studies* 72, 10: 1769-1770, <DOI:10.1080/09668136.2020.1834779>.
- Kosov, A. P. (Косов А. П.) (2023) "Development of Russia-U.S. Relations in the Post-Bipolar World: Position of the Communist Party of the Russian Federation (Развитие Российско-Американских Отношений в Постбиполярном Мире: Позиция Кпрф)," *Greater Eurasia: Development, Security, Cooperation (Большая Евразия: развитие, безопасность, сотрудничество)* 6, 1: 193-199. Available at: <http://ukros.ru/archives/33941> (Accessed 17 June 2023). [in Russian]
- Kuchins, Andrew C. (2018) "What is Eurasia to US (the U.S.);" *Journal of Eurasian Studies* 9, 2: 125-133, <DOI:10.1016/j.euras.2018.07.001>.
- "Lavrov: The USA and NATO Want Victory over Russia "on the Battlefield" to Destroy our Country (Лавров: США и НАТО хотят победы над Россией "на поле боя" для уничтожения нашей страны)," (2022, Декабря, 27) *TASS (TASS)*. Available at: <https://tass.ru/politika/16694843> (Accessed 4 February 2023). [in Russian]
- Magcamit, Michael. (2020) "The Duterte Method: A Neoclassical Realist Guide to Understanding a Small Power's Foreign Policy and Strategic Behavior in the Asia-Pacific," *Asian Journal of Comparative Politics* 5, 4: 416-436, <DOI:10.1177/2057891119882769>.
- Mazarr, Michael J., et al. (2016) "Understanding the Current International Order," Mazarr, Michael J., et al. (2016) *Understanding the Current International Order*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1598.html (Accessed 21 May 2023).

- Meibauer, Gustav, et al. (2021) "Forum: Rethinking Neoclassical Realism at Theory's End," *International Studies Review* 23, 1: 268-295, <DOI: 10.1093/isr/viaa018>.
- "National Security Strategy of the Russian Federation (Стратегия национальной безопасности Российской Федерации)," (2021) *Администрация Президента России (Administration of the President of Russia)*. Available at: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046> [in Russian]
- Niyakoi, Amir; and Asgar Safari. (2016) "Rāhbord'hā-ye hastei-ye motefāvet-e Īrān; tabeini az daricheh-ye vāgheh'garāi-ye no'kelāsik (Iran's Distinctive Nuclear Strategies; An Explanation through the Lens of Neoclassical Realism)," *Faslnāmeḥ-ye motāleāt-e Jahān (World Studies Quarterly)* 6, 2: 85-122, <DOI:10.22124/wp.2017.2486>. [in Persian]
- Nouri, Alireza. (2021, Fall-Winter) "Māhiyat-e tajdid'nazar'talabi-ye rosiyeh va chin; siyāsāt va manafeh-ye Īrān (The Nature of Russian and Chinese Revisionism; Iran's Politics and Interests)," *Du'fasl'nāmeḥ-ye motāleāt-e orāsiyā-ye markazī (Journal of Central Eurasia Studies)* 14, 2: 379-396, <DOI:10.22059/jcep.2021.328326.450023>. [in Persian]
- Nouri, Alireza. (2021, Winter) "Rosiyeh va nazm-e dar hāl-e taghir-e bein'ol mellali; roy'kard v amal'kard (Russia and the Changing International Order; Approach and Performance)," *Faslnāmeḥ-ye motāleāt-e Jahān (World Studies Quarterly)* 11, 4: 36-7, <DOI:10.22124/wp.2022.22997.3081>. [in Persian]
- Noori, Ali Reza, and Heidarali Masoudi. (2022) "Re-Focusing on Iran-Russia Cooperation in the Syrian Crisis; A 'Broader' Strategic Stability on Agenda," *Geopolitics Quarterly* 17, 4: 156-185. Available at: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.17354331.1400.17.64.7.4> (Accessed 21 May 2023).
- Özşahin, Mustafa Cüneyt, et al. (2022) "China-Turkey Relations from the Perspective of Neoclassical Realism," *Contemporary Review of the Middle East* 9, 2: 218-239, <DOI:10.1177/23477989211062659>.
- "Patrushev Called the Events in Ukraine a Military Confrontation between NATO and Russia (Патрушев назвал события на Украине военным противостоянием НАТО с Россией)," (2023, Января 9) *Интерфакса*. Available at: <https://www.interfax.ru/russia/879960> (Accessed 4 February 2023). [in Russian]
- "Putin Said that the West Started the War in Ukraine, Not Russia (Путин Заявил, Что Запад Начал Войну на Украине, а не Россия)," (Февраля 21, 2023) *Газета.ru (Gazeta.ru)*. Available at: <https://www.gazeta.ru/business/news/2023/05/16/20441252.shtml> (Accessed 28 February 2023). [in Russian]
- "Putin: the goal of Western countries is to eliminate Russia (Путин: цель стран Запада — ликвидировать Россию)," (февраля 26, 2023) *ТВ-Новости (russian.rt.com)*. Available at: <https://russian.rt.com/world/news/1116055-putin-zapad-cel> (Accessed 12 March 2023). [in Russian]

- Rathbun, Brian. (2008) "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism," *Security Studies* 17, 2: 294–321, <DOI:10.1080/09636410802098917>.
- Rose, Gideon. (1998) "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* 51, 1: 144-172. Available at: <https://www.jstor.org/stable/25054068> (Accessed 21 May 2023).
- Ryan, Missy; and Annabelle Timsit. (2022, April 25) "U.S. Wants Russian Military 'Weakened' from Ukraine Invasion, Austin Says," *Washington Post*. Available at: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/25/russia-weakened-lloyd-austin-ukraine-visit/> (Accessed 15 February 2023).
- Samsonov, Alexander (Самсонов, Александр). (2014, Марта 21) "Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (Цель проекта «Украина» —разрушение русского мира)," *Русский мир. Украина* (Russian World. Ukraine). Available at <http://rusmir.info/pol/5203-cel-razrushenie-russkogo-mira.html> (Accessed 12 March 2023). [in Russian]
- Sanger, David E.; and Anton Troianovski. (March 18, 2021) "Biden and Putin Agree to Extend Nuclear Treaty," *New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/2021/01/26/world/europe/biden-putin-nuclear-treaty.html> (Accessed 19 June 2023).
- Saradzhyan, Simon; and William Tobey. (2017) "US-Russian Space Cooperation: A Model for Nuclear Security," *Bulletin of the Atomic Scientists*. Available at: <https://thebulletin.org/2017/03/us-russian-space-cooperation-a-model-for-nuclear-security/> (Accessed 07 January 2023).
- Schweller, Randall. (2003) "The Progressiveness of Neoclassical Realism" in Colin Elman and Miriam Fendius Elman, eds. *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*. Cambridge: The MIT Press, 311-348, <DOI:10.7551/mitpress/5627.003.0012>.
- Sheehan, Michael. (1989) "The Place of the Balancer in Balance of Power Theory," *Review of International Studies* 15: 123-134, <DOI:10.1017/S0260210500112963>.
- Stent, Angela. (2012) "US–Russia Relations in the Second Obama Administration," *Survival* 54, 6: 123-138, <DOI:10.1080/00396338.2012.749635>.
- Tabeh Afshar, Sanaz; and Kehan Barzegar. (2015) "Vāgheh'garāi-ye no'kelāsik va siyāsāt-e khāreji-ye amrika: tahlili Nazari bar fahm-e siyāsāt-e khāreji-ye ayālāt-e motahedeh (Neoclassical Realism and U.S. Foreign Policy; A Theoretical Analysis of the Understanding of U.S. Foreign Policy)," *Fasl'nāmeḥ-ye rahyāft'hā-ye siyāsī va bein'ol mellali* (*Journal of Political and International Approaches*) 8, 1: 42-70. Available at: https://piaj.sbu.ac.ir/article_99476.html. [in Persian]
- Taliaferro, Jeffrey W. (2006) "State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State," *Security Studies* 15, 3: 464-495, <DOI:10.1080/09636410601028370>.
- "This is a matter of life and death. Putin explained why Russia launched a military operation (Это вопрос жизни и смерти. Путин объяснил,

- почему Россия начала военную операцию),” (2022, Февраля 24) *Вести.Ру (Vesti.Ru)*. Available at: <https://www.vesti.ru/article/2681632> (Accessed 13 February 2023). [in Russian]
- Trenin, Dmitry (Тренин, Дмитрий). (2013, Мая 30) "Четвертый вектор Владимира Путина (Vladimir Putin's Fourth Vector)," *Россия в глобальной политике (Russia in Global Politics)*. Available at: <http://www.globalaffairs.ru/number/Chetvertyi-vektor-Vladimira-Putina--15992> (Accessed 4 June 2023). [in Russian]
- Tyler, Patrick E. (March 8, 1992) "U.S. Strategy Plan Calls for Ensuring No Rivals Develop," *New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/1992/03/08/world/us-strategy-plan-calls-for-insuring-no-rivals-develop.html> (Accessed 24 June 2023).
- The White House. (2022) *U.S. National Security Strategy*. Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Accessed 12 December 2023).
- The White House. (2021, February 19) "Remarks by President Biden at the 2021 Virtual Munich Security Conference," *whitehouse.gov*. Available at: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/02/19/remarks-by-president-biden-at-the-2021-virtual-munich-security-conference> (Accessed 11 February 2023).

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY) license.

پښتونخوا کورنۍ علوم انساني او مطالعات فرانسې
پرتال جامع علوم انساني